

УДК 780.614.331(072)

Ольга Гупало

АНАЛІЗ КОМПЕТЕНТНОЇ СТРУКТУРИ ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СКРИПАЛІВ

Стаття присвячена актуальній проблемі модернізації педагогічної освіти – аналізу компонентної структури художньо-виконавської компетентності скрипалів як майбутніх вчителів музики в рамках професійної підготовки музикантів-виконавців. Проаналізовано сучасні ознаки досліджуваного явища. Аналізуються підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до складових компонентів фактури та з'ясовується їх структура будова. Це дає змогу враховувати його при закладанні освітньо-кваліфікаційної бази і новоутворень вітчизняної освіти, а також розкрити сутність та структуру художньо-виконавської компетентності скрипалів.

Ключові слова: аксіологічний компонент, когнітивно-операційний компонент, компетентність, компонентна структура, мотиваційний компонент, художньо-виконавська компетентність.

Статья посвящена актуальной проблеме модернизации педагогического образования – анализа компонентной структуры художественно-исполнительской компетентности скрипачей как будущих учителей музыки в рамках профессиональной подготовки музыкантов-исполнителей. Проанализированы современные признаки явлений, которые подлежат исследованию. Анализируются подходы отечественных и зарубежных исследователей к составным компонентам фактуры, и выявляется их структурное строение. Это даёт возможность учитывать его при закладывании образовательно-квалификационной базы и новообразований отечественного образования, а также раскрыть сущность и структуру художественно-исполнительской компетентности скрипачей.

Ключевые слова: аксиологический компонент, когнитивно-операционный компонент, компетентность, компонентная структура, мотивационный компонент, художественно-исполнительская компетентность.

The article is devoted Distressed upgrading teacher education - analysis component structure of artistic and performing violinist competence through training musicians. This makes it possible to take into account when laying his education and skill base of national education and neoplasms, as well as to discover the essence and structure of the artistic and executive competence violinists. The estimation of the artistic and executive competence on various criteria of formation of knowledge and skills is given to us. For violin players defines the role of forming artistic and executive competence and its role in the

development and professional growth as musicians, instrumentalists and disclosure of their creative potential. The paper outlines ways of formation of successful self-realization and prospects for future concerts. The article analyzes a wide range of scientific papers interdisciplinary focus and consider recommendations for further research. In the article the formation of cultural identity, its value and determination as an individual music performer. Also highlighted as one of the main priorities: education marketed as a time-consuming process of cultural and self violinists as competent performing activities of its subjects.

Key words. *Art and Performing competence, axiological component, cognitive-operational component, competence, component structure, motivational component.*

Становлення культури особистості, її ціннісне визначення як індивіда та музичного виконавця виділяються у якості одного з основних пріоритетів: освіта позиціонується як трудомісткий культурний процес розвитку та саморозвитку скрипалів, як компетентна виконавська діяльність її суб'єктів.

Головною ознакою особистості виявляється здатність як творити так і вбирати в себе культурні норми, цінності, зразки поведінки. Особистість в контексті сучасної освіти виступає в першу чергу як зодчий свого внутрішнього естетичного смаку, що доповнює загальну картину творчих пошуків та надбань музикантів. Освіта як феномен основного джерела професійних знань в даному випадку забезпечує міжособистісний обмін структурних елементів власного компетентнісного зростання.

Для скрипаля, що отримує вищу освіту в педагогічному навчальному закладі, особливо важливим є фактор сценічного виконавства як способу реалізації набутих знань. Здійснивши ретроспективний аналіз наукових досліджень з проблеми, ми мали можливість визначити структурні компоненти досліджуваного утворення в рамках підвищення рівня художньо-виконавської компетентності. На нашу думку, до структурних компонентів художньо-виконавської компетентності скрипалів відносяться такі компоненти, як мотиваційний, аксіологічний та когнітивно-операційний. Розглянемо кожен із них.

Основні цілі сучасної вищої освіти, орієнтуючись на підготовку компетентного спеціаліста, все більше спрямовуються не тільки на надання вузькоспеціалізованих знань, але й на досвід передачі ціннісного відношення до праці, професії, життя. Рішення проблеми підвищення компетентності майбутніх спеціалістів не є можливим без звернення до компонентної структури. Варто зазначити, що в контексті досліджень в області сучасної педагогічної науки існує низка видатних науковців, що працювали над проблемами аналізу компонентної структури художньо-виконавської компетентності (Л. Волошко, І. Сухіна, О. Рудницька та ін.).

Очевидно, що художньо-виконавська компетентність оцінюється по

таким критеріям, як рівень розвитку музично-творчих здібностей, вольових якостей, ціннісних орієнтацій, сформованість структури знань, навичок та вмінь, готовність до рішучої виконавської позиції.

Для скрипалів сформованість художньо-виконавської компетентності грає вагомую роль у їх професійному зростанні та становленні як музикантів-інструменталістів, розкритті їх творчого потенціалу. Багато в чому таке положення речей зумовлює можливість успішної самореалізації та успіх в подальшій концертній діяльності.

Мета статті – проаналізувати підходи науковців щодо процесу формування компонентної структури художньо-виконавської компетентності під призмою виконавської традиції в контексті здобуття вищої педагогічної освіти.

Зміст мотиваційного елементу вміщує в себе систему мотивів і потреб, що детермінують художньо-направлену діяльність музиканта. Для реалізації кінцевої мети кожного виконавця – виходу на сцену з якісно вивченим художнім матеріалом, виконавцеві потрібно розуміти і вибудувати перед собою сукупність стійких мотивів для здійснення повноцінної практичної діяльності. Таким чином, мотиваційний аспект проявляється в направленості зусиль музиканта та трактується як сумісність стабільних мотивів особистості, що орієнтують її незалежно від даних ситуацій.

Мотиви та цілі діяльності є складовими елементами мотиваційного компоненту виконавця, що забезпечуватиме його самореалізацію в професійній діяльності. На думку науковця А. Леонтєва, існує нерозривний зв'язок понять «діяльність» та «мотив», поодиноці ці поняття не зустрічаються. З даного твердження слідує, що немотивована діяльність це не відсутність мотиву, а вид реалізації із суб'єктивно прихованими мотивами. В результаті осмислення напрацювань вченого, ми дійшли висновку, що процес підвищення якісного рівня художньо-виконавської компетентності скрипалів не можливий без чіткого усвідомлення мотивів, що будуть спонукати виконавців до їх реалізації [7, с. 304].

На основі наукових досліджень мотивації як процесу вчених М. Магомед-Емінова, І. Джидарьян та В. Вілюнас можемо зробити висновок, що процес під назвою мотивація це сукупність певних методологічних механізмів, що визначають виникнення та направленість способів здійснення конкретної діяльності [3, с. 65].

З точки зору структурних позицій, прийняття рішень на основі сформованих намірів розглядають як сукупність причинних факторів. Якщо вести мову про фізичну діяльність людини, то вчені виокремлюють та поділяють на групи мотиви, що ефективно спонукають людей до професійної діяльності. Науковець Є. Ільїн поділяє мотиви на три основні групи, до яких входять суспільно-корисні спонукання, досягання матеріальних благ та можливість задовольнити потребу в самореалізації, самоактуалізації [3, с. 270].

Остання група мотивів являється ключовою у людській діяльності,

як результат того, що людина в своїй діяльності виступає не тільки як користувач, але й як творець. Саме мотиви, що пов'язані з задоволенням потреби в суспільному визнанні дозволяють привести наше суспільство до явища прогресу. Не менш важливою в діяльності людини є наявність факторів, що сприяють зміцненню та загартуванню мотивів. Невдоволеність результатами своєї діяльності не може призвести виконавця до якісної реалізації своїх професійних завдань.

Отже, мотиваційна сфера скрипалів в процесі навчання грає важливу роль в проектуванні їх художньо-виконавської компетентності і одним з найважливіших завдань виступає у формування в студента потреб та в формуванні потреб і мотивів у прагненні до покращення показників рівня їх художньо-виконавської компетентності.

Розглянемо аксіологічний компонент. Проблема ціннісних орієнтувань посідає значне місце в широкому колі міждисциплінарних напрацювань, тому вона є предметом досліджень багатьох наук, таких, як аксіологія, педагогіка, соціологія, етика та естетика. Аксіологія, як наймолодший розділ філософії, вивчає питання, що пов'язані з природою цінностей, їх зв'язків та положенням в реальності. Вчені Л. Карпушина, І. Сухіна, В. Тугарінов, О. Здравомислов та багато інших займались контекстними дослідженнями у цій площині.

Ціннісний аспект в житті людини відіграє надзвичайно важливу роль як посередник ментальної ідеї відносин між базисними категоріями світу і особистості. В період навчання у педагогічно-спрямованих навчальних закладах необхідно пам'ятати, що освіта, будучи заснованою на цінностях культури суспільства в якому вона функціонує, дозволяє розглядати себе як процес інтеграції майбутнім спеціалістом соціокультурних цінностей під призмою його особистісного самовизначення і професійної діяльності.

Якщо схарактеризувати аксіологічну складову в широкому сенсі, то вона являє собою набір норм, цінностей, явищ і понять, що визначаються особливостями професійної діяльності [5]. При аналізі науково-філософських джерел ми зробили висновок, що дослідниками було висвітлено диференційні підходи до визначення понятійної сутності цінностей. Серед останніх наукових думок превалює положення про ідеалістичність особистісно-професійної та суспільно-корисної діяльності як духовних та матеріальних цінностей, що відображають специфічне вираження свідомості [6].

Дослідниця І. Сухіна зазначає, що цінності можна сприймати як «ідеальні моделі» професійного виконавства та порівнювати з тими цінностями, що мотивують її здійснення. Учений підкреслює, що суб'єктивність людського буття у зв'язку з об'єктивною дійсністю мають суб'єкт-об'єктивний характер [9].

Проаналізувавши позиції дослідників, вважаємо, що для підвищення рівня художньо-виконавської компетентності скрипалів важливим є цілеспрямоване збагачення їхньої мотиваційної сфери та системи цінностей. Остання утворена сукупністю загальнокультурних та

професійних цінностей, що були створені особистістю та включені у процес творення. Таким чином, ціннісне ставлення студентів до професійної компетентності дозволяє задовольнити інтереси майбутнього спеціаліста в саморозвитку і самореалізації в професійній діяльності шляхом цінностей і норм поведінки в музичній сфері.

Наступним компонентом художньо-виконавської компетентності скрипалів є когнітивно-операційний. Цьому компоненту належить специфічна роль у функціонуванні професійної компетентності. Він складається із двох надзвичайно важливих складових, які можна розвести і тлумачити окремо.

Когнітивний елемент заключає в себе знання і розуміння суті і способів рішення особистісно-значущих проблем і завдань, що виникають у зв'язку з веденням професійної діяльності та виконує роль узагальненої орієнтовної основи виконавської роботи. Тобто, виконавець виокремлює задачі, розуміє хід їх вирішення та розв'язує проблеми, що постають на шляху до його успішної діяльності. Операційний елемент забезпечується на рівні навичок, вмінь, життєвого досвіду, способами творчого втілення виконавської діяльності та задовольняє практичну реалізацію способів цієї діяльності. Для музиканта, зокрема, скрипаля цей елемент є невід'ємною часткою здійснення професійної діяльності. Це той технічний та технологічний багаж, який гарантує кінцевий високоякісний результат виконаного матеріалу.

Дослідниця О. Рудницька вважає, що без тих понять, термінів і фактів, що містять в собі знання, як виважена накопичувальна система інформації з досвіду, є неможливою будь яка запрограмована на успіх дія [8]. На нашу думку, формуванню художньо-виконавської компетентності скрипалів сприяє виважена система загальнокорисних та необхідних професійних знань, що повинні бути раціонально усвідомленими та засвоєними.

Звідси можна дійти висновку, що на основі базисних знань формуються відповідні знання та навички. На етапі відбору професійних обставин, за яких можливе застосування набутих знань відбувається відтворення та засвоєння інформації на репродуктивному рівні, що одночасно таким чином розвиває когнітивно-операційний компонент. Важливою рисою являється застосування знань і вмінь при рішенні нової як для творчої особистості виконавської проблеми. Цей процес стимулює пізнавальну активність індивіда, ініціативу та творчу оригінальність, що сприяє самостійному пошуку рішень. На нашу думку, такий вид діяльності є запорукою підвищення художньо-виконавської компетентності, успішності в акумулюванні знань, застосуванні їх, що перетворюються на навички та вміння.

Отже, когнітивно-операційний компонент є нероздільно пов'язаний з якісною характеристикою результату діяльності, що відображає співвідношення якості набутих знань, вмінь та навичок виконавця як суб'єкта діяльності з майстерністю їх втілення.

Відповідно з методологічними положеннями системного підходу художньо-виконавська компетентність скрипалів розглядається нами як системно-організована характеристика людини, включаючи у свій зміст мотиваційний, аксіологічний та когнітивно-операційний компоненти. Кожен із цих компонентів функціонує лише у взаємодії з іншими, вирішуючи свою специфічну задачу. Взаємодіючи між собою в рамках цільної функціональної системи, вони забезпечують високий рівень професійної компетентності, що проявляється в змісті та результатах виконавської діяльності.

Під художньо-виконавською компетентністю слід розуміти комплексне утворення особистості, що має багаторівневу структуру системної організації та виконує функції взаємодії сукупності мотиваційного, аксіологічного та когнітивного-операційного компонентів, якість сформованості якої дозволяє скрипалям-виконавцям ефективно здійснювати концертно-виконавську діяльність.

Отже, аналіз наукової літератури показав, що проблеми виконавської компетентності музиканта залишаються актуальними та перспективним об'єктами для теоретичного вивчення. Під компонентною структурою художньо-виконавської компетентності скрипалів ми розуміємо інтегративно-діяльнісну основу, яка несе в собі взаємодію знань, вмінь, сформованої професійно-ціннісної позиції, що дозволяє самостійно і неупереджено реагувати на задачі, що виникають та якісно їх вирішувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакланова Н. К. Профессиональное мастерство специалиста культуры: Учеб. пособ. для аспирантов, слушателей курсов повышения квалификации, преподавателей, студентов. – М. : МГУКИ, 2001. – 222 с.
2. Братусь Б. С. Аномалии личности / Б. С. Братусь. – М. : Мысль, 1988. – 301 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. – СПб. : Питер, 2000. – С. 512.
4. Замфир К. Удовлетворенность трудом: мнение социолога. – М. : Политиздат, 1983. – С 142.
5. Карпушина Л. В. Аксиологическая направленность и смысло-жизненные ориентации современной молодежи // Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Психология». 2006. № 2. С. 66–75.
6. Краткий словарь по философии [под общ. ред. И. В. Блауберга, И. К. Пантина]. – 3-е изд., доработ. и доп. – М. : Политиздат, 1979. – 413 с.
7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М. : Политиздат, 1977. – С. 304
8. Рудницька О. П. Музика і культура особистості : проблеми сучасної педагогічної освіти : Навч. Посібник / О. П. Рудницька. – К. : ІЗМН, 1998. – 248 с.
9. Сухина И. Г. «Життєвий світ» і культура: аксіологічна інтерпретація. Філософські обрії / І. Г. Сухина. – 2012. – № 28 – С. 112–123
10. Revyakina V.I. AXIOLOGY PROBLEMS OF THE CULTURE AND EDUCATION OF YOUTH NOWADAYS. *The Education and science journal*. 2015; (5):15–26. (In Russ.) DOI:10.17853/1994-5639-2015-5-15-26